

دانشگاه خوارزمی

دانشکده ادبیات و علوم اسلامی

گروه حقوق و علوم سیاسی (رشته حقوق خصوصی)

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

عنوان:

مسئولیت مدنی پزشک در حقوق ایران و اصول حقوق مسئولیت مدنی اروپا

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر جمشید جعفر پور

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر ابوالحسن مجتهد سلیمانی

دانشجو :

محمد نعیمی نژاد

تابستان ۱۳۹۱

تقدیم به او

که قلب ما محطه بار باره انتظار آمدنش می شمارند

ب

و شمع را طریقتی است که تا پایان راه یاریگرش خواهد بود پروانه را معرفی است که تا پایان راه کسب خواهد کرد و شمع سان خواهد سوخت و حکایت شمع حکایت دستان «استاد» بود که بی صدای سوخت، به مصداق «من لم یسکر المخلوق لم یسکر الخالق» بسی شایسته است از اساتید فرهیخته و فرزانه

جناب آقای دکتر جمشید جعفرپور

و جناب آقای دکتر ابوالحسن مجتهد سلیمانی

که با کرامتی چون خورشید، سرزمین دل را روشنی بخشید و گلشن سرای علم و دانش را بار بار بهمنی های کارسازو سازنده بارور ساختند؛ تقدیر و تشکر نمایم.

و با تشکر خالصانه خدمت همه کسانی که به نوعی مراد به انجام رساندن این مهم یاری نموده اند.

چکیده

مسئولیت پزشکی، پاسخگو بودن پزشک در قبال خسارتی است که به بیمار وارد می‌آورد و دارای دو جنبه است: از یک سو پزشک متعهد است تا تمام تلاش خود را در راستای درمان بیمار به کار گیرد، این تعهد پزشک از نوع تعهد به وسیله است. پزشک نسبت به عدم حصول درمان مسئولیتی ندارد، مگر اینکه مرتکب تقصیر شود. این جنبه از مسئولیت پزشکی مورد بحث نیست و حکم آن در تمام نظام های حقوقی یکسان است.

از سوی دیگر پزشک متعهد است در جریان درمان و اعمال پزشکی ایمنی بیمار را حفظ نماید، تا زیان جدیدی به او وارد نشود (تعهد ایمنی)؛ هر گاه مسئولیت پزشکی به صورت مطلق مطرح می‌شود، منظور مسئولیت ناشی از نقض این تعهد ایمنی است و زیان هایی که در جریان درمان یا در نتیجه عمل پزشکی به بیمار وارد می‌شود.

به نظر می‌رسد با توجه به گسترش فناوری و ابداع روش های جدید (خطرناک) درمان، نظام سنتی مسئولیت مدنی ما کافی نبوده و می‌بایست در راستای تعالی آن، قانون گذار دست به تحولات جدیدی بزند. همانند: پذیرفتن مسئولیت نوعی پزشک در مواردی همچون: مسئولیت ناشی از انتقال خون آلوده یا زیان ناشی از وسایل پزشکی و... ارتقاء بیمه های مسئولیت، شفاف سازی ماهیت دیه و جواز یا عدم جواز اخذ خسارت مازاد بر دیه و ...

واژگان کلیدی:

مسئولیت، پزشک، تقصیر، رابطه سببیت، خسارت.

فهرست مطالب

مقدمه	۱
فصل اول: قواعد عام مسئولیت مدنی در حقوق ایران	
مبحث نخست: مفهوم و اقسام مسئولیت مدنی	۱۱
گفتار نخست: مفهوم لغوی و اصطلاحی مسئولیت	۱۱
گفتار دوم: مسئولیت مدنی و اخلاقی	۱۴
گفتار سوم: مسئولیت کیفری و انتظامی	۱۷
گفتار چهارم: مسئولیت مدنی و کیفری	۱۸
مبحث دوم: قلمرو مسئولیت مدنی	۲۰
گفتار نخست: تمیز مسئولیت مدنی از مسئولیت قراردادی	۲۱
بند نخست- مسئولیت قراردادی	۲۱
بند دوم- مسئولیت قهری	۲۱
گفتار دوم: وحدت یا تعدد مسئولیت قراردادی و خارج از قرارداد	۲۳
بند نخست: تفاوت در مبنا	۲۳
بند دوم: تفاوت دو هدف و ضمانت اجرا	۲۴
گفتار سوم: جمع مسئولیت قهری و قراردادی	۲۵
مبحث سوم: مبانی مسئولیت مدنی	۲۶
گفتار نخست: مبانی فقهی مسئولیت مدنی	۲۸
بند نخست- قاعده لاضرر	۲۹

۳۱	بند دوم- قاعده اتلاف
۳۲	بند سوم- قاعده تسبیب
۳۳	بند چهارم- قاعده علی الید
۳۴	بند پنجم- قاعده غرور
۳۴	بند ششم- قاعده استیمان
۳۵	گفتار دوم: مبانی نظری مسئولیت مدنی
۳۶	بند نخست- نظریه ی تقصیر
۳۸	بند دوم- نظریه ی فرض تقصیر
۳۹	بند سوم- نظریه ی ایجاد خطر(مسئولیت بدون تقصیر)
۴۲	بند چهارم- نظریه ی تضمین حق (ایمنی)
۴۳	بند پنجم- نظریه های مختلط و واسطه
۴۴	گفتار سوم : مبنای مسئولیت مدنی در حقوق ایران
۴۶	مبحث چهارم: منابع مسئولیت مدنی
۴۶	گفتار نخست- اتلاف
۴۸	گفتار دوم- تسبیب
۴۹	مبحث پنجم: ارکان مسئولیت مدنی
۴۹	گفتار نخست : ضرر
۵۱	بند نخست- مفهوم ضرر
۵۲	بند دوم- اقسام ضرر
۵۵	بند سوم- شرایط ضرر قابل مطالبه

- گفتار دوم : فعل زیان بار(نامشروع) ۵۵
- گفتار سوم: رابطه سببیت ۵۶
- مبحث ششم : آثار مسئولیت مدنی ۵۸
- گفتار نخست : جبران خسارت ۵۸
- گفتار دوم : دعوی جبران خسارت ۶۱
- بند نخست- آیین دادرسی حاکم ۶۲
- بند دوم- دادگاه صالح ۶۲
- گفتار سوم: اثر قرار داد در مسئولیت مدنی ۶۳
- فصل دوم: مسئولیت مدنی پزشک در حقوق ایران و مطالعه تطبیقی آن با اصول مسئولیت مدنی در اروپا
- مبحث نخست- مفهوم مسئولیت پزشکی و جنبه های مختلف آن ۶۸
- گفتار نخست- اهمیت حرفه پزشکی ۶۸
- گفتار دوم- سابقه تاریخی مسئولیت پزشک ۶۹
- بند نخست- در حقوق باستان ۶۹
- بند دوم- سابقه تاریخی مسئولیت پزشک در فقه ۷۰
- بند سوم- حقوق جدید ۷۱
- گفتار سوم- مفهوم مسئولیت پزشکی ۷۲
- گفتار چهارم- ساختار سازمان نظام پزشکی و وظایف آن ۷۳
- بند نخست- ارکان و واحدهای تابعه سازمان نظام پزشکی ۷۳
- بند دوم- وظایف و اختیارات سازمان نظام پزشکی ۷۵
- بند سوم- شرایط لازم برای اشتغال به حرفه پزشکی ۷۶

- گفتار پنجم- تخلفات انتظامی و آثار آن ۷۷
- بند نخست- تکالیف حرفه ای ۷۷
- بند دوم- ضمانت اجرای تکالیف حرفه ای ۷۸
- بند سوم- امکان جمع بین مسئولیت انتظامی و مسئولیت های حقوقی (کیفری و مدنی) ۷۹
- گفتار ششم- مراجع صالح برای رسیدگی به تخلفات انتظامی ۷۹
- بند نخست- هیأت های بدوی و عالی انتظامی ۷۹
- گفتار هفتم- مفهوم مسئولیت مدنی در اصول مسئولیت مدنی اروپا (مطالعه تطبیقی) ۸۱
- مبحث دوم- قلمرو مسئولیت مدنی پزشک ۸۲
- گفتار نخست- مسئولیت قهری ۸۳
- گفتار دوم- انواع مسئولیت مدنی پزشک ۸۶
- بند نخست- وجود قرارداد بین پزشک و مریض ۸۶
- بند دوم- موضوع تعهد قراردادی پزشک ۸۷
- بند سوم- تعهدات قانونی پزشک ۸۹
- بند چهارم- مسئولیت های پزشک ۹۰
- الف- مسئولیت پزشک نسبت به عدم بهبودی بیمار ۹۰
- ب- مسئولیت پزشک نسبت به زیان های جدید که در اثر معالجه به مریض وارد می شود ۹۱
- بند پنجم- مواردی که بین پزشک و مریض رابطه قراردادی وجود ندارد ۹۳
- گفتار سوم- مسئولیت کیفری پزشک در فرض ارتکاب جرم ۹۳
- مبحث سوم- مبانی مسئولیت مدنی پزشک ۹۶
- گفتار نخست- لزوم تفکیک بین زیانهای ناشی از انجام عمل پزشکی و به ثمرنرسیدن معالجه ... ۹۶

- گفتار دوم- مسئولیت مبتنی بر تقصیر پزشک به عنوان یک قاعده ۹۸
- تعهدات مختلف پزشک در برابر بیمار و لزوم توصیف آن ۹۹
- بند نخست- تعهد به وسیله پزشک (عدم تضمین بهبودی بیمار) ۹۹
- بند دوم - توجیه تعهد به وسیله پزشک و قلمرو آن ۱۰۳
- الف- توجیه تعهد به وسیله پزشک ۱۰۳
- ب- قلمرو تعهد به وسیله پزشک ۱۰۵
- گفتار سوم- نظریه ایجاد خطر ۱۰۵
- مبحث چهارم- ارکان مسئولیت پزشک ۱۱۰
- گفتار نخست- مفهوم خطای پزشکی ۱۱۱
- گفتار دوم- مصادیق خطای پزشکی ۱۱۴
- بند نخست- بی احتیاطی ۱۱۵
- بند دوم- بی مبالاتی ۱۱۶
- بند سوم- عدم مهارت ۱۱۷
- بند چهارم- عدم رعایت نظامات دولتی ۱۱۸
- گفتار سوم- ورود ضرر ۱۱۹
- بند نخست - اقسام ضرر ۱۱۹
- الف- ضرر مادی - معنوی ۱۱۹
- ب- عدم النفع ۱۲۰
- بند دوم- شرایط ضرر قابل مطالبه ۱۲۲
- الف- مسلم و قطعی بودن ضرر ۱۲۲

- ب- مستقیم بودن ضرر ۱۲۲
- ج- عدم جبران قبلی ضرر ۱۲۲
- د- قابلیت پیش بینی ضرر ۱۲۴
- گفتار چهارم- رابطه سبب ۱۲۵
- مبحث پنجم- محدوده مسئولیت مدنی پزشک ۱۲۸
- گفتار نخست- مسئولیت پزشک ناشی از فعل پرستار ۱۳۰
- بند نخست- ارتباط مسئولیت مدنی پزشک با پرستار ۱۳۱
- بند دوم- امکان یا عدم امکان رجوع پزشک به پرستار ۱۳۳
- گفتار دوم - مسئولیت بیمارستان ناشی از فعل پزشک ۱۳۴
- بند نخست- ارتباط مسئولیت مدنی بیمارستان با پزشک ۱۳۵
- بند دوم- مسئولیت بیمارستان (مطالعه تطبیقی) ۱۳۸
- بند سوم- امکان یا عدم امکان رجوع بیمارستان به پزشک ۱۴۰
- گفتار سوم- تأثیر علل خارجی در مسئولیت پزشک ۱۴۱
- بند نخست- فورس مازور ۱۴۲
- بند دوم- فعل زیان‌دیده (بیمار) ۱۴۴
- الف- فعل بیمار سبب منحصر ورود ضرر ۱۴۵
- ب- فعل بیمار یکی از اسباب ورود ضرر ۱۴۶
- بند سوم - فعل شخص ثالث ۱۴۹
- الف- فعل ثالث سبب منحصر ورود ضرر ۱۴۹
- ب- فعل ثالث یکی از اسباب ورود ضرر ۱۵۰

- بند چهارم- معیار تقسیم مسئولیت در سیستم های حقوقی بیگانه ۱۵۱
- گفتار چهارم- تأثیر عوامل موجهه در مسئولیت پزشک ۱۵۴
- بند نخست- اضطرار ۱۵۵
- بند دوم- رضایت بیمار ۱۵۷
- بند سوم- خطرپذیری ۱۵۸
- بند چهارم- حکم قانون و دستور مقام صالح ۱۵۹
- نتیجه گیری ۱۶۱
- پیشنهاد ۱۶۷
- منابع و مأخذ ۱۶۷
- ضمایم ۱۷۵

«فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ»؛ آیه ی ۱۹۴ از سوره بقره، حقوق زاده ی احساس نیاز بشر در صحنه ی اجتماع به وسیله ای جهت تنظیم روابط است چرا که مهمترین پرسشی که در هر اجتماع مطرح می شود آن است که چگونه باید حق هر کس را با حق دیگران جمع کرد؟ چنانچه حقوق افراد برخورد و تزاممی پیدا کند چگونه آن را به گونه ای جمع کنیم که غنی از نفی یکی شویم (الجمعُ مهما امکن اولی من الطرح)؟ با چه تدبیری می توان نظمی برقرار ساخت که هیچ کس مزاحم آزادی دیگران نشود همه برای آسایش خود بکوشند، ولی در اندیشه ی امنیت عموم مردم نیز باشند؟ این تدبیر را قانون گذاران بزودی شناختند چرا که برای حفظ تعادل نظم و آزادی، احترام به عهد و پیمان را از سویی مطرح کردند و از سوی دیگر لزوم جبران ضرر را مقرر نمودند، نتیجه ی همین کوشش در حفظ تعادل نظم و آزادی است که اصل آزادی و لزوم قراردادها و قاعده جبران ضرر نامشروع هنوز هم از پایه های تمدن بسیاری از جوامع است.

در حفظ تعادل نظم و آزادی، برترین اهرم آن است که بدانیم جهت نظم بخشیدن به آزادی ها لازم است اشخاص را در اضرار به هم آزاد ندانیم، از همین روست که ندای قانون گذاران این بوده و هست که هیچ ضرری نباید جبران نشده باقی بماند و از اقدامی که هدف آن زیان رساندن باشد، حمایت نکرده اند.

با عنایت به آنچه گذشت هر گاه قرار باشد کسی در بحث ضرر و خسارت ناشی از آن مقررره ای بنگارد ناگزیر از آن خواهد بود که ابتدا منع اضرار به دیگران را به عنوان قاعده ای جهت تعیین تکلیفی عمومی بیان کند سپس نتیجه ی تخلف از این تکلیف عمومی (ضرر و جبران آن) را تحلیل نماید. به همین جهت نگارنده سعی بر آن دارد پیش از ورود به هر بحث تخصصی قواعد عمومی آن را بازشناسد، سپس بر پایه ی آن اختصاصاً به مصادیق موضوع پردازد؛ در این تقریر هدف بیان اصول و بازشناسی فروع مسئولیت مدنی پزشک به عنوان یک حرفه است که البته مقدمه ی واجب آن بیان قواعد کلی مسئولیت مدنی در نظام حقوقی فعلی

ایران است به همین سبب در فصل اول این مقررہ قواعد عام مسئولیت مدنی در حقوق ایران مورد تحلیل قرار خواهد گرفت.

در مقدمه لازم است که نگارنده این نکته را متذکر شود که از دیدگاه حقوق بالاخص با عینک مسئولیت مدنی قوانین پزشکی را می توان به دو گروه اصلی تقسیم کرد:^۱

۱- گروهی از قواعد حاکم بر حرفه ی پزشکی اختصاص به ساختمان اصلی این حرفه دارد و آن را احاطه و اداره می نماید و در حقیقت قانون اجرای درست این حرفه تلقی می گردد که از آن جمله می توانیم به قوانین ناظر به نحوه تحصیل منصب طبابت و راه یابی به شاخه های گوناگون تخصصی آن اشاره کرد.

۲- گروه دیگر قواعد، مراقبت ها و احتیاط هایی را بر پزشکان تحمیل می کند و هدف آن تأمین ایمنی در امور پزشکی و حفظ سلامت محیط پزشکی است.

تعامل این دو دسته قواعد است که اندیشه ی ایجاد گرایش حقوق پزشکی را تقویت می کند در حقیقت مجموع این قواعد موضوع حقوق پزشکی قرار می گیرد، البته تا تحقق این آرمان که حقوق پزشکی نیز به عنوان رشته ی ویژه ای از حقوق تدوین شود راه درازی در پیش داریم هنوز ادبیات حقوقی ما در این زمینه نوپا است و رویه ی قضایی، چنان که باید، به این پدیده ی مفید اجتماعی نپرداخته است.

۱- تبیین موضوع تحقیق

در راستای شناخت این قواعد منظور ما از مسئولیت مدنی پزشک، مسئولیتی است که در نتیجه ی اعمال و اقدامات پزشکی، پزشک را مکلف به جبران خسارات می نماید که البته شناخت چنین مسئولیتی برای پزشک نتیجه ی کنش متقابل پزشکی و حقوق است؛ چرا که امروزه پزشکان در بسیاری از اعمال پزشکی با اعتراض شدید بیماران مواجه می شوند و در این میان دخالت قانون در امور پزشکی را نفی می کنند چرا که از دیدگاه ایشان حرفه ی آنان

^۱. ر.ک: گامی به سوی عدالت، مجموعه مقالات تقدیمی به دکتر ناصر کاتوزیان، جلد دوم، مسئولیت مدنی مسابقات ورزشی.

اصولاً یک حرفه ی تخصصی است و مسئولیت اجتماعی سنگین آن، این حرفه را از سایر حرفه متمایز می گرداند.

آنچه در این مقال به آن پرداخته می شود مسئولیت پزشکی به معنای اعم آن نمی باشد بلکه به طور خاص مسئولیت مدنی پزشک مورد مطالعه قرار می گیرد، در حقیقت یک پزشک در انجام اعمال حرفه ای خود در برابر مسئولیتی سه گانه قرار دارد که در ذیل به آن اشاره می شود.

۱- در وهله ی نخست، مسئولیت مدنی پزشک مطرح می شود که در حقیقت پزشک را وادار به جبران خسارتی می کند که در نتیجه انجام امور پزشکی در مراحل مختلف (تشخیص، معالجه و درمان) به بیمار وارد کرده است، البته لازم به ذکر است که از سوی بیماران در این نوع مسئولیت علیه پزشکان دعاوی جبران خسارت در محاکم طرح می گردد که اغلب پزشکان از طریق انعقاد قرارداد با شرکت بیمه جهت بیمه کردن مسئولیت خود یا اخذ رضایت از بیمار یا اولیای قانونی وی به چنین دعاوی ای خاتمه می دهند.

۲- در وهله ی دوم، مسئولیت انضباطی یا اداری است که در نتیجه ی نقض قواعد صنفی و حرفه ای و یا تخلف از مفاد آیین نامه شغلی و حرفه ای ایجاد می شود و مرجع رسیدگی به آن دادسرای انتظامی و هیأت های بدوی، تجدید نظر و عالی انتظامی نظام پزشکی است.

۳- در وهله ی سوم، مسئولیت کیفری پزشک مطرح است که نتیجه ی فعل یا ترک فعلی است که مقنن آن را جرم تلقی کرده و برای آن مجازات مقرر نموده است. این جنبه از مسئولیت پزشکی در دادسراها و دادگاه های عمومی مورد رسیدگی قرار می گیرد و نتیجه ی آن صدور حکم مجازات علیه پزشکی است که محکوم شناخته شده است.^۱

^۱ مستفاد از؛ عباسی، محمود، مسئولیت پزشکی، چاپ دوم، انتشارات حقوقی، صص ۱۱۰ و ۱۱۱. البته در این زمینه عرف نویسندگان حقوقی این گونه است که ابتدا مسئولیت اخلاقی و حقوقی را از هم تفکیک می کنند سپس در زیر مجموعه ی مسئولیت حقوقی، مسئولیت کیفری و مدنی و اداری یا انضباطی را بیان می کنند سپس در زیر مجموعه ی مسئولیت حقوقی، مسئولیت کیفری و مدنی و اداری یا

نظر به مراتب یاد شده آنچه محور بحث ماست مسئولیت پزشکی به طور عام (مدنی، اداری یا انضباطی و کیفری) نمی باشد بلکه مسئولیت مدنی پزشک است که به طور خاص در فصل مربوطه مورد پردازش قرار خواهد گرفت. البته بدیهی است هر آینه ممکن است خطای پزشکی مسئولیت مدنی و اداری یا کیفری یا هر سه را توأمأً برای پزشک در بر داشته باشد که در حد اقتضا مورد اشاره قرار خواهد گرفت ولی عنصر کلیدی بحث حول محور مسئولیت مدنی پزشک خواهد بود.

از سال ۱۹۹۲ میلادی یک گروه از دانشمندان حقوق جهت بحث در موضوع های اساسی مسئولیت مدنی به طور منظم یکدیگر را ملاقات نموده و مثابۀ توسعه های اخیر و هدایت آینده ی مسئولیت مدنی، برای طراحی مسئولیت مدنی اروپا انتخاب شدند که اکنون به «اتحادیه اروپا در مسئولیت مدنی»^۱ معروف هستند.

گروه اصول مسئولیت مدنی اروپا در باب بیان اصول و قواعد حاکم بر مسئولیت مدنی طرحی تهیه نموده اند که هنوز به فارسی برگردان نگردیده است^۲ در بحث راجع به قواعد عام مسئولیت مدنی و مسئولیت مدنی پزشک سعی بر آن خواهد شد تا در حد یک مطالعه تطبیقی از این طرح نیز استفاده شود که بیان نکات آن به نوبه ی خود ارزش علمی درخوری در پی خواهد داشت. گروه در تدوین پیش نویس اصول مسئولیت مدنی اروپا در ده فصل مسئولیت مدنی را تشریح و بیان داشته که به طور خلاصه رؤوس مطالب ذکر می گردد.

فصل نخست قاعده اساسی مسئولیت (ماده ۱:۱۰۱) را بیان داشته که در بخش سوم مفهوم مسئولیت مدنی مورد بحث واقع شده است. فصل دوم تحت عنوان خسارت به بیان خسارت قابل جبران (ماده ۲:۱۰۱)، منفعت مورد حمایت قانون (ماده ۲:۱۰۲)، مشروع بودن خسارت (ماده ۲:۱۰۳)، خسارت پیش گیرانه (ماده ۲:۱۰۴) و بار اثبات خسارت (ماده ۲:۱۰۵) پرداخته است. در

انضباطی را بیان می کنند از آن جمله رجوع شود به؛ قاسم زاده، سید مرتضی، الزام ها و مسئولیت مدنی بدون قرارداد، چاپ اول، نشر میزان، ص ۲۱ و کاتوزیان، ناصر، الزام های خارج از قرارداد، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ هشتم، صص ۴۸ به بعد.

^۱. European Group On Tort Law.

^۲. European Group On Tort Law Principle Of European Tort Law Text and Comentary.

ادامه فصل سوم: سببیت (مواد ۳:۱۰۱ تا ۳:۲۰۱)، فصل چهارم: مسئولیت مبتنی بر تقصیر (مواد ۴:۱۰۱ تا ۴:۲۰۲)، فصل پنجم: مسئولیت مطلق (مواد ۵:۱۰۱ تا ۵:۱۰۲)، فصل ششم: مسئولیت ناشی از فعل غیر (مواد ۶:۱۰۱ تا ۶:۱۰۲)، فصل هفتم: کلیات دفاع (مواد ۷:۱۰۱ تا ۷:۱۰۲)، فصل هشتم: رفتار یا فعالیت کمک کننده (ماده ۸:۱۰۱)، فصل نهم: مقصر متعدد: مسئولیت تضامنی و انفرادی و... (مواد ۹:۱۰۱ تا ۹:۱۰۲) و فصل دهم: خسارت (مواد ۱۰:۱۰۱ تا ۱۰:۴۱۰) را بیان داشته که هر یک از مواد موصوف به تناسب مباحث آتی مورد بیان و تطبیق قرار خواهد گرفت.

۲- اهداف تحقیق

- الف- تعیین مبانی مسئولیت پزشکان در حقوق ایران.
- ب- تشخیص و تعیین فواید عملی تمییز مسئولیت قهری و قراردادی در حرفه پزشکی.
- ج- با توجه به عدم وضوح قوانین در مورد پزشکان و نوع تعهدات ایشان و اینکه مسئولیت مدنی پزشکان مستلزم احراز نوع تعهداتشان است، سومین هدف، تعیین نوع تعهدات پزشکان اعم از تعهد به وسیله و تعهد به نتیجه است.

۳- سؤالات تحقیق

در رابطه با مسئولیت مدنی پزشکان سوالاتی قابل طرح است:

- الف- مبنای مسئولیت مدنی پزشکان چیست؟
- ب- آیا مسئولیت پزشکان مسئولیت قراردادی است و یا مسئولیت قهری؟
- ج- آیا بیمارستان یا پرستار نیز در قبال افعال پزشکان مسئولیت دارند یا خیر؟

۴- فرضیات تحقیق

- الف- با لحاظ ماده ی ۱ قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹ و وحدت ملاک مواد قانونی، مسئولیت پزشکان مبتنی بر تقصیر است و لذا اثبات تقصیر پزشک از سوی زیان دیده ضروری است.

ب- با توجه به اصل ارائه شده در ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی که اصل را بر تقصیر عامل موجد، گذارده است خطاهای حادث در حرفه پزشکی تماماً منجر به مسئولیت پزشکان نمی باشد.

ج- ترک فعل از ناحیه پزشکان چنانچه باعث ورود خسارت به دیگران شود همانند فعل پزشکان موجب مسئولیت پزشکان در مقابل زیان‌دیده است، البته به نظر می رسد در مواردی که پزشک تحت نظارت مستقیم سرتیم پزشکی یا بیمارستان انجام وظیفه می کند و در این راه به بیمار خسارت وارد می شود مسئولیت بیمارستان یا سرتیم پزشکی به عنوان کارفرما اقوی به نظر برسد.

۵- پیشینه تحقیق

در خصوص مسئولیت مدنی پزشک کتاب‌ها و مقاله‌های زیادی به رشته تحریر در آمده همانند تألیفات دکتر محمود عباسی و ... لیکن، تفاوت ویژه‌ای که این پایان‌نامه با سایرین دارد مطالعه‌ی تطبیقی موضوع با حقوق اروپا و فقه شیعه می باشد.

۶- قلمرو تحقیق

در این پایان‌نامه به بررسی مسئولیت مدنی پزشکان در نظام حقوقی ایران و اصول مسئولیت مدنی اروپا پرداخته می شود.

۷- روش تحقیق

روش تحقیق مبتنی بر روش کتابخانه‌ای، توصیفی-تحلیلی است.

۸- ساختار تحقیق

در فصل نخست قواعد کلی مسئولیت مدنی و در فصل دوم پزشکی به عنوان یک حرفه‌ی تخصصی مورد تحلیل قرار خواهد گرفت، مفهوم مسئولیت مدنی پزشک بیان می گردد (مبحث اول و دوم)، قلمرو مسئولیت مدنی پزشک و بازشناسی آن از مسئولیت قراردادی و مبانی و ارکان این مسئولیت مورد تحلیل قرار می گیرد (مباحث سوم و چهارم و پنجم)، النهایه آثار مسئولیت مدنی پزشک که همان جبران خسارت است طرح می گردد که خود آن مقدمه‌ای

دارد که تحت عنوان دعوای جبران خسارت به آن خواهیم پرداخت، به این سوال پاسخ داده خواهد شد که اثر قرارداد در مسئولیت پزشک چیست؟ (مبحث ششم)، در پایان پیش از آنکه نتیجه گیری شود امکان یا عدم امکان بیمه کردن مسئولیت مدنی پزشک مورد تحلیل قرار خواهد گرفت که ما عنوان بیمه مسئولیت را برای آن برگزیده ایم (مبحث هفتم).

فصل نخست:

قواعد عام مسؤلیت مدنی

در حقوق ایران

در بحث قواعد عام مسئولیت مدنی در حقوق ایران گریزی از این نکته نخواهد بود که هرگاه بخواهیم سخنی در این بخش برانیم ابتدائاً باید این اصل پایدار که به موجب آن اضرار به دیگری ممنوع است را سرلوحه ی کار خویش قرار دهیم، هر چند که به موجب این اصل ضرر زدن به دیگران ممنوع است و غیر مشروع، اما هیچ گاه تداعی این اصل در ذهن، ما را به این باور نمی رساند که هیچ کس به دیگری ضرر نمی زند. این اصل مقدس گاه و بی گاه در جامعه مورد تعرض قرار می گیرد لکن حفظ ارزش آن ایجاب می کند که به دنباله ی آن بگوییم ضرر زدن به دیگری ممنوع است در نتیجه هر کس به دیگری ضرری بزند ناگزیر از جبران آن خواهد بود، فحوای کلام در مسئولیت مدنی نیز همین پیام را می رساند.

گاه الزام و تعهدی که برای افراد ایجاد می شود منشأ قراردادی ندارد، با پذیرش این نکته که الزام و تعهد همیشه منشأ قراردادی ندارد این دید تقویت می شود که گاه ممکن است مسئولیت بدون قرارداد و در جایی ایجاد شود که بین شخص طلبکار و مسئول رابطه ی قراردادی وجود ندارد، در این موارد باید گفت التزام یا تعهد بدون قرارداد و به حکم قانون ایجاد شده است.

مطالعه ی قواعد عام مسئولیت مدنی در حقوق ایران ما را به این نکته رهنمون می کند که الزاماتی که قراردادی نمی باشند و مسئولیتی که از این الزام ها ایجاد می شود سه شاخه ی بنیادین دارد. اول آنکه حمایت از حقوق اشخاص ایجاب می کند زندگی بی ضرر در زمره ی